

SANAT SOSYOLOJİSİ ÜZERİNDEN KADIN VE SANAT

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Kimliği Bağlamında Camille Claudel'in İncelenmesi

Özet

Toplumlarının sosyokültürel yapıları incelendiğinde var olma çabası içerisinde olan kadının önceliklerinin belirlenmesi yine toplumlar tarafından şekillendirilmiştir. Gerek Avrupa gerek Doğu ülkelerinin tarihsel süreçleri ele alındığında, yaşadıkları toplumun sosyolojik, ekonomik, politik gibi dışsal faktörlerin etkisini derinden hissettikleri gözlemlenen kadın, aynı zamanda şiddetli bir psikolojik savaş içerisinde. Çağdaş sanatlarda, alan ayırt edilmeksizin görsel, plastik ve işitsel sanatların her alanında yer edinme çabası içerisinde olan kadın profilleriyle karşılaşırız. Kadın figürü sanat alanında form/biçim olarak birçok kez ele alınmıştır. Özellikle kadın bedeni plastik sanatlarda yaratım sürecinin vazgeçilmez bir ögesi haline gelmiştir. Nesnenin ötesine geçmeyi bir türlü başaramayan kadın, toplumda statü kazanma ve sanat içerisinde yer alma mücadelesini sürekli vermiştir. Kadın kimliği ile var çabası içinde olan ünlü Fransız heykeltıraş Camille Claudel bu baskıyı derinden yaşayan bir sanatçıdır. Claudel yaşadığı dönemde hem psikolojik hem de sanatçı kadın kimliği edinme yönünde zorlu mücadeleler vermiştir. Rönesans'tan bu yana toplumsal cinsiyet ayrımı adına verilen savaşlar 20.yy. sonrasında bir kırılma noktası yaşayarak sonuç vermeye başlamıştır. Bu araştırmada Claudel'in tarihsel süreçteki konumu incelenmiş, değişimler gözlemlenmiş ve kat edilen yol ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Kadın kimliği, Camille Claudel

GİRİŞ

Kadınların hak ve özgürlükleri tarihsel süreçte sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler çerçevesinde şekillenmiştir. Ancak hemen her dönemde toplumsal cinsiyet rolleri kadınlar için değişim göstermemiştir. Kadınların maruz kaldığı cinsiyet rolleri geçmişten günümüze her toplumun kendi dinamiklerine göre şekil almıştır. Toplumsal alanda yer alan kadın ve erkeklerin yaşam tarzları, sosyal alanın sağladığı belirli fırsatlara ve statülere ulaşmaları, ekonomik kaynakları elde etme fırsatları ve gücün paylaşılması, gibi sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda konum alışları cinsiyet temelli bir tabakalaşma süreciyle belirlenmekte ve bu sonuç kadınların aleyhine eşitsiz bir durum ortaya çıkartmaktadır (Sankır, 2017, s. 185; Wollstonecraft, 2012 s.269). Bu araştırma, kadın sanatçıları ve yapıtlarının üretim aşamasında sosyo kültürel ilişkileri bağlamında kadının toplumdaki yerini tespit etmeye yönelik tarama modelinin kullanıldığı bir araştırmadır. Tarama modeli, var olan durumu aynen olduğu gibi yansıtmayı esas almaktadır (Karasar, 1994, Balcı, 2004).

Kadınlar, her dönemde kültürün tanımladığı ataerkil iktidar ilişkilerinin baskısına maruz kalarak kendilerine sunulan sınırlılıklar doğrultusunda alan oluşturma ve varlıklarını sürdürme çabasında bulunmuşlardır. Bu ataerkil yapının içerisinde şekillenen toplumsal cinsiyet

sınırlılıkları biyolojik belirlenimden öte toplumun bireyleri kültür, din, devlet, eğitim ve aile gibi kurumlar aracılığı ile belirlediği, toplumsal anlamda kadınlık ve erkekliğin inşa edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlar doğrultusunda toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki unsurların kurumsallaşmış eşitsizlikler (cinsiyet eşitsizliği) ile bağlantılı olduğu yaklaşım, toplumsal cinsiyet pratiğinin bütün alanlarına kök salmaktadır. Cinsel ideolojinin temel mekanizması 'kadın işi' 'erkek sorumlulukları gibi cinsiyetler arasındaki iş bölümünü kuşatmakta ve toplumsal cinsiyeti doğallaştırmaktadır. Geçmişten başlayıp günümüze kadar geçen zamanda aynı niteliklere sahip kadın ve erkek arasındaki bu ayrım halen yaygın olarak görülmektedir (Bora,2010: 59-61; Butler, 2014: 50; Connell,1987, s. 377).

Bu araştırmanın çalışma alanı farklı disiplinlerde mücadele vermiş kadın sanatçı profillerinin ortak noktaları olan toplumsal kimlik edinme çabasıdır. Araştırmada elde edilen bilgiler; özelinde olarak seçilen Camille Claudel'in her türlü yasaklamalara ve kısıtlamalara karşı direnişini ele almaktadır. Araştırma Claduel'in yapıtlarındaki göstergeler açısından düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Verilerinin toplanmasında literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Literatür taraması sonucunda kitap, makale, tez ve eser fotoğraflarından oluşan yazılı ve görsel materyallere ulaşılmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel analiz tekniğine göre analiz edilen bilgiler, daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanır ve düzenlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2005, s.210-239).

19.Yüzyılda Plâstik Sanatlarda Kadının Konumlandırılması

Toplumların kültürel değerleri doğrultusunda değişen cinsiyet temelli eşitsizlikleri ortaya koymaya yönelik yaklaşımlar ve yapılanmalar sanat alanında da varlığını keskin bir şekilde göstermektedir.

Bu bağlamda incelenilen dönemde (19.yy) var olmaya çalışan kadın sanatçıların mücadeleleri ve bu doğrultuda sanat alanında yer alma çabaları ile doludur. Kadın sanatçılar sanat alanlarında oluşan mevcut eşitsiz ortamda sanatsal faaliyetler ortaya koyarak sürekli erkek sanatçılarla rekabet etmek durumunda kalmışlardır. Özellikle plâstik sanatlar alanında çoğunlukla erkeklerle aynı düzeyde, hatta bazen onlardan üstün olarak değerlendirilen çalışmalar ortaya koymuş olmalarına rağmen, çoğunlukla dönemin ünlü erkek sanatçılarla ilişkileri, eş, kardeş ya da sevgilileri olarak, sanatsal çalışmalarda bulunan kadınlar olarak sanat tarihinde yer almışlardır. Kadının ve erkeğin yeteneklerinin eşit ölçüde verimli sonuçlar oluşturmalarına rağmen "kadın yeteneğinin" ilgili erkek (eş, sevgili, baba, kardeş) tarafından sömürüldüğü ve yok edilmeye çalışıldığı hatta yaratıcı payının dışlandığı ve geriye itildiği; çeşitli örneklerle gözlemlenmiştir. Kadının görünmez olarak değerlendirildiği böyle bir sosyal ortamda kadın sanatçılar da tüm olumsuzluklara rağmen kurallarını erkeklerin koyduğu sanat alanlarında varlık gösterebilme çabasında kendilerine uygun görülen alanlarda üretimlerine devam etmişlerdir. Aynı zamanda erkeklerin hâkimiyet alanı olarak gösterilen sanat eril söylem tarafından kadın sanatçıların üretimlerini sanat eseri olsa bile kadın çalışması olarak sınıflandırarak ötekileştirilmiştir. Sanat tarihinde yalnızca erkelere has bir özellik olarak

gösterilen yaratma edimi gerekli koşullar sağlandığında verilen eğitim ve fırsat eşitliğini yakaladıklarında desteklenmesi durumunda ve ünlü erkek sanatçılarla çalışabilme fırsatı yakaladıklarında kendilerini geliştirebildikleri sanat adına değerli çalışmalar ortaya koyabildikleri görülmüştür. Kadınların birey olabilmelerinin (cinsiyet ayrımı yapılmaksızın) önündeki engeller aşılarak özgün ve bağımsız bir biçimde benliklerini ve kimliklerini var etmeleri var olan sisteminin değişmesi gerekmektedir. Fakat sanat tarihi incelendiğinde standart bir kimlik oluşturulmaya çalışılmış ve sanatçı olarak üretimlerini ortaya koymuş olanların büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir. (Sankır, 2010 s. 16).

Kadın sanatçı olarak var olabilmek aynı zamanda kadın kimliğini de özgürce gösterebilmeleri ile mümkündür. Bu yüzyılın ortalarına kadar bu durum kadın sanatçıların aleyhine işlemiştir. Sanat tarihi incelemelerinde Rönesans'tan önce ise kadınların plâstik sanatlarla nasıl ve ne derece ilgilendiklerine dair çok az bilgi olduğu görülmektedir. Fakat, Rönesans ile birlikte kadınların sanat alanında çalışmalar ürettikleri gözlemlenmektedir. Ancak, o dönemde de kadın sanatçılar için sanat alanlarında ket vurucu, engelleyici bir atmosfer yaratılması varlık göstermeye çalışan kadın sanatçıların üretimlerini zorlaştırmıştır. Bu duruma ilişkin çok sayıda çalışmay olmakla beraber Sankır 'ın çalışmasına göz atmakta fayda vardır. Sankır (2010) ;

Vassari'nin kitabında yer alan sanatçılardan Marietta Robusti ve Artemisia Gentilechi nin yaşamı çarpıcı örnek olarak gösterilebilir. Bu kitaptaki bilgilerden döneminin sanatçıları arasında ismi geçen Marietta Robusti'nin kadın olmasına ve toplumsal yapının tüm olumsuzluklarına rağmen sanatsal çalışmalarını sürdürdüğü ve hatta İspanyol sarayından sipariş aldığı öğrenmekteyiz. Ancak, bu kitapta, babası ve ustası olan Tintoretti'nin kızının kendi çalışmalarının önüne geçmesini engelleyebilmek için onu zorla evlendirdiğinin bilgisi de verilmektedir. Tintoretti'nin bu davranışı bir anlamda eril 17 söylemin iktidarına karşı çıkmaya cüret eden kızını mevcut cinsiyet rolleri anlayışına kurban ederek cezalandırdığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, kaderin yarattığı bir ironi olarak, Robusti'nin evliliğinin dördüncü yılında doğum esnasında hayatını kaybetmesi onu, kadının annelik rolünün idolu olarak, simgeleştirmiştir. Bu üzücü olay bile toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yeniden üretilmesi yolunda kullanılmıştır. Bunların arasında ikinci örnek olarak Artemisia Gentileschi'nin hayatı da gösterilebilir. O da kadın ve kadın sanatçı olmanın en ağır bedellerini ödemiştir. Artemisia Gentileschi ressam Orazio nun kızıdır ve babasının atölyesinde sanat eğitimi almıştır. Ne var ki, ondokuz yaşına geldiğinde kendisindeki yeteneği fark eden babası Orazio tarafından perspektif dersleri vermesi için tutulan Agostino Tassi'nin tecavüzüne uğramıştır. Bu olayın üzerine mahkeme tarafından iffetsizlikle suçlanmış, hatta mahkeme salonunda bekâret kontrolü yapılarak tacizin boyutu daha da büyümüştür. Gentileschi bu yaşadıklarının izlerini ömür boyu taşıyarak, normal hayatta cezalandıramadığı erkeksi dünyayı resimlerinde cezalandırdığı (Grosenick, 2005: 11) düşünülebilir. Çünkü, Artemisia Gentileschi' in tüm resimlerinde ya erkekleri öldüren ya da zarar veren kadınları veya mahkeme salonunu yorumladığı görülmektedir. s.17

Bu araştırmaları çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak diyebiliriz ki, bu dönemde eril söylemin iktidarına karşı çıkma cesaretini gösterip, sanatçı olarak ben de varım diyebilen her kadının kendine özgü, zorluklarla ve acılarla dolu bir yaşam hikâyesi olmuştur. Kadınlar, eril söylemin

cinsiyet rolleri temelinde katı bir şekilde kurumsallaştırmış olduğu sosyal ortamda kendilerini ve sanatçı kimliklerini var etmek zorunda kalmışlar ve bu anlamda bazıları günümüzde de geçerli olan pek çok sorunla karşılaşmışlardır. Örneğin, sanat akademilerine kabul edilmemişler, sanat eğitiminde çok önemli bir yeri olan çıplak model üzerinden çalışma imkânı bulamamışlar, sanat etkinliklerine kabul edilmemişler, yaptıkları eserler sanat eseri olarak nitelendirilmemiş zanaat kapsamında algılanmıştır, babaları, kocaları ya da sevgilileri yapılan çalışmaları sahiplenmişler ve kendi imzalarını atmışlardır. Kadın sanatçı başarılı olsa bile bu başarı kadının hanesine değil onu yetiştiren erkeğin başarısı olarak lanse edilmiştir. (Ulusoy ,1999 s.64). Böylelikle bu alanda performans göstermeye cesaret eden kadınlar bile hep erkeklerinin gölgesinde kalmışlardır. Erkekler bu cesareti cüret olarak algılamıştır. Söz konusu duruma 20.yy. dan da örnekler verilmesi mümkündür.

Bir Kadın Sanatçı Olarak Camille Claudel'in Değerlendirilmesi

19.yy'da sanat alanında var olmaya çalışan kadın sanatçılardan biri ve en popüler olanı Camille Claudel'dir. Claudel; dönemin ünlü heykeltıraşlarından Rodin'in öğrencisi modeli de sevgilisi olmuştur. Modern sanat tarihi literatüründe sanatsal anlamda başarılı olarak değerlendirilmesi, Claudel'in kendi benliğini ve kimliğini oluşturmak açısından ısrarlı davranması ve dönemin sanat otoritesi tarafında işlerinin, Rodin'in işlerinden daha başarılı bulması bağlamında Rodin'e rakip olmasıdır. 1883 yılında Rodin'in stüdyosuna asistan olarak giren Claudel kendi heykel çalışmalarını sürdürürken atölyesini paylaştığı sevgilisinin de çalışmalarında büyük katkı sağlamıştır. Claudel'in 1880'lerde 1890'ların başında Rodin'e çalıştığı süre boyunca yaratıcı çalışmalarının büyük bir kısmı ustasının işleriyle büyük benzerlik göstermekte hatta bir süre sonra Rodin'e ait olduğu söylenen işlerin aslında Claudel tarafından yapıldığı söylentileri ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumdan büyük rahatsızlık duyan Rodin, Claudel'in ailesini de ikna ederek onu akıl hastanesine kapattırıştır. Claudel ömrünün sonuna kadar akıl hastanesinde kalmış ve böylelikle sanat alanından tamamen koparılmıştır (Sankır, 2010, s:18). Claudel üstün yeteneklere sahip kadın sanatçı kimliği ile ön plana çıkmaya başladığı dönemde eril iktidarın cinsiyet ayrımcılığına kurban gitmiştir. Sanat alanında kadınların model veya sevgili olmaktan öteye geçmelerine izin verilmeyen bu dönemde akademiye başvurmasına rağmen kadınların akademik sanat eğitimi almalarının mümkün olamayacağı yanıtı ile akademi tarafından reddedilmiştir. Tüm bu sorunlarla yalnızca kadın olması yüzünden karşılaşması Claudel'i çok yıpratmış ve trajik bir biçimde akıl hastanesinde kaldırılmasına sebep olmuştur. Eserlerinde kullandığı cinsellik, çıplaklık içeren temalar nedeniyle fazlaca eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmalarına yönelik yapılan olumlu eleştirilerde bile övgüler kendisi yerine iyi bir öğrenci yetiştirmiş olduğu düşüncesi ile Rodin' e yapılmıştır. (Delbee, 2002, s. 165-167).

Camille Claudel alışmalarının İncelenmesi

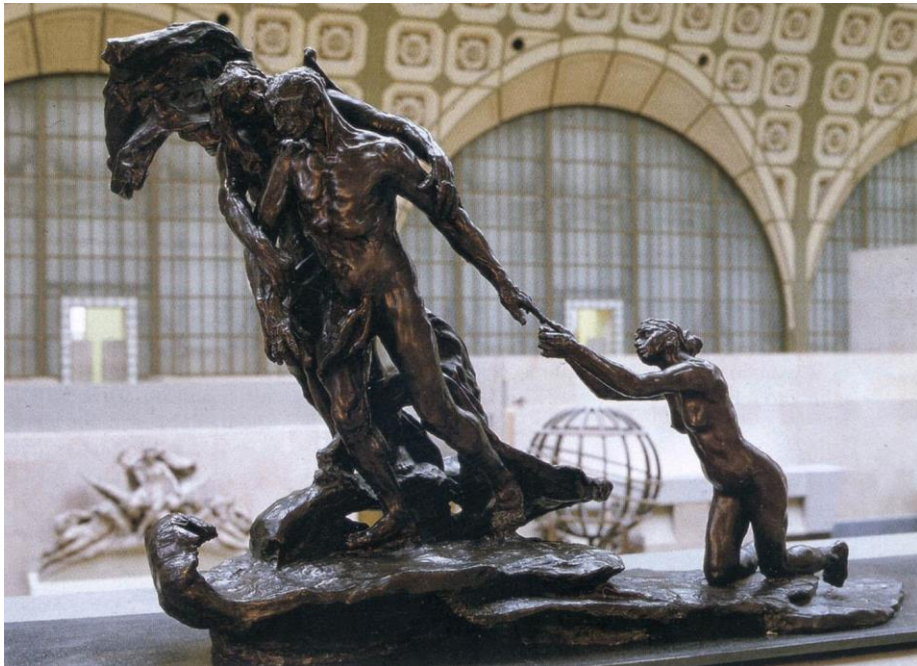
Bireysel bir sanatçı olarak kendini kanıtlamış olsa da, insanlar onu her zaman Rodin ile karşılaştırmış yeteneğini ve tekniğini ünlü heykeltıraşın himayesine bağlamışlardır. Kendisini eski ortağından daha fazla ayırt etmenin ve kendi yaratıcılığını ve dehasını ortaya koyarak bir yol arayan Claudel, çalışmalarıyla yeni bir yön almıştır. Daha cesur kompozisyonlar, yeni konular ve daha zor malzemelerle daha samimi sahneleri keşfetmeye başlamıştır. The Waltz, The Waveve, Sakuntala gibi parçalar da dahil olmak üzere sansasyonel çalışmalarından bazıları bu döneme aittir.



Görsel:1 Camille Claudel, Waltz,1889-1905. Fransa Claduel Müzesi.(URL:1)



Görsel:2 Camille Claudel, Sakuntala,1903. Fransa Claduel Müzesi.([URL:1](#))



Görsel:3 Camille Claudel, Kader,1913. Fransa Claduel Müzesi. ([URL:1](#))

19.YY. Sonrası Kadın Sanatçı Kimliği

Kadın sanatçılar tarafından verilen bütün bu mücadelelerin sonuçlarını ancak XX.yy.da yaşayan kadın sanatçılar görebilmişlerdir. Bu yeni dönemle kadınlar erkeklerle aynı sanat akademilerinde gidebilmiş sergilere katılıp ödüllendirilmiş ve uzmanlık alanlarında eserler üretmeleri konusunda özgür bir alana sahip olma iznini alabilmişlerdir. 1884 'de Amsterdam'da yalnızca kadın sanatçıların ürettikleri eserlerin sergilendiği ilk resim sergisi açılmış, ardından 1908 ve 1913'te Paris'te daha ileri düzeyde sergiler için sadece kadın sanatçılara davetiyeler gönderilmiş ve birçok sergi düzenlenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu yeni dönemde cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması konusunda çığır açan yenilikler getirilmiştir. Kadın hakları için önemli kabul edilen kararların alınmış eril söylemin oluşturduğu toplumsal cinsiyet rolleri sorgulanıp, sıkça tartışıldığı bir dönem olmuştur. Tüm bu çalışmaların olumlu etkileri görölse bile Rönesans döneminden bu zamana kadar yaşana gelişmeler erkek egemenliğini eşitlemek için yeterli olmamıştır. Halen dünyanın birçok merkezinde yer alan modern sanatlar müzelerinde erkek sanatçıların yapıtlarının yarısına ulaşamamış, sergilenmeyen kadın sanatçı eserleri bulunmaktadır. İronik olan durum ise bu müzelerde sergilenen eserlerin büyük bir çoğunluğunun hala kadın bedeni ve cinselliği üzerine olmasıdır. (Freeland, 2008, s. 121).

Sonuç

İnsanın sınırlılıkları, kuralları, yapısı kendisinden önce belirlenmiş sosyal ortam içerisine doğmasıyla şekil almaktadır. İnsan toplumdaki diğer bireylerle gerçekleştirdiği etkileşimlerle benlik inşasına başlamaktadır. Bulunduğu ortamın karakteristik özelliklerini barındıran bir benlik ve kimlik geliştirmektedir. Bu bağlamda incelendiğinde yaşadıkları (19.yy) dönemin egemen kültür yapısının baskısı altında kalan kadınlar kendilerini ifade edebilecekleri özgür sosyal ortamdan uzak kaldıkları görölmektedir. Sosyal ilişkilerle benliklerinin gelişimlerini tamamlama sürecinde kültürel baskı olmadan bilim, sanat, tarih gibi alanlardan faydalanarak kendilerini geliştirmeleri eril yaklaşım tarafından bu ortamlardan uzak tutularak engellendikleri görölmektedir. Bu engellemelere karşın mücadele edenlerin ise ortaya koydukları çalışmalar değersiz bulunmuş, görmezden gelindiği gözlemlenmektedir. Bu anlamda kültürden bağımsız bir kimlikten söz etmek mümkün görölmemektedir. Sosyal alanın yapısal özelliklerinden biri olarak cinsiyet rolleri toplumsal alanın tamamında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Sosyal alanın eril bir bakış açısına sahip olması bu alandaki tüm ilişkiler üzerinde belirleyici, sınırlayıcı bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu belirleyicilik sanat alanı için de geçerliliğini korumaktadır.

Rönesans'tan sonra yaşanan aydınlanma sonrası sanatçı kimliğinin belirginleşmesinde cinsiyetçi bir bakış sanat alanına hâkim oldu gözlemlenmiştir. Bundan öncesinde önemli olan yetenek iken bu ayrışmayla birlikte cinsiyet yetenek kadar önemli bir faktör olarak gösterilmiştir. Sanat tarihi cinsiyetçi bakış açısıyla inşa edilmiş ve kadının sanatçı olarak

böylesi bir tarih anlayışının ilgi alanına girmemiş olduğu görülmektedir. Bununla birlikte içinde yaşanan toplumun kültürel değerleri doğrultusunda şekil alan sanat yapmanın ve sanatçı olarak bir kimlik ortaya koyabilmenin en temel koşulu cinsiyetçi kimlik rolleri olduğu gözlemlenmiştir.20.yy da ortaya çıkan Feminist sanat anlayışının cinsiyetçi sanat yaklaşımına önemli eleştiriler getirmesi sonucu sanat tarihinin eril yüzü ve yöntemleri sorgulanmış ve bu keskin çizgi verilen mücadeleler sonucunda kırılma noktası yaşandığı görülmüştür. Kadınların görünür olmamalarının nedenleri ortaya konmuş ve bu sayede kadınların mücadeleleri ve görmezden gelinen kimi kadın sanatçılar hatırlanmış ve bu değişimler sonucunda kadın sanatçılar sanat tarihindeki yerlerini alabildikleri gözlemlenmiştir. Kadınların sanatçılar olarak kimliklerini ortaya koyabilmeleri baskın olan eril kültürün değişimleriyle gerçekleşmişlerdir. Bu gerçekleşme sırasında kadın sanatçılar olarak benliklerini, kimliklerini oluştururken kullandıkları dil ve estetik değerler gibi sembolik araçların bahsedilen ayrıştırıcı cinsiyetçi özelliklerden arındırılması gerekmektedir. Sanat alanına yerleşmiş olan cinsiyetçi yaklaşıma dur diyerek sanatın cinsiyet üstü bir alan olarak görmek mümkündür. Eşit şartlarda eğitim olanı sağlandığında cinsiyetin öneminin olmadığı gözlemlenmektedir.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda değerlendirilme yapılacak olunursa toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkek için toplumun uygun gördüğü roller doğrultusunda şekillendiği gözlemlenmektedir. Toplumsal yaşamda kadınlar erkeğin kadına üstünlüğü ile belirlenen yapı içerisinde kendilerine alan açma çabasında oldukları görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri beraberinde ayrımcılığı da getirmektedir. Bu ayrımdan yola çıkarak kadının sosyal alanı daraltılmış, özgürlükleri kısıtlanmış üretim alanları eril iktidarın hükümleri ile kısıtlanmaların uygulandığı gözlemlenmiştir. Erkeğin sosyal alan üzerindeki iktidarı kendi ihtiyaçları doğrultusunda şekil almış ve kavramsallaştırılmıştır. Bu süreçler sosyal alanın bir parçası olan sanat alanı için de söz konusudur. Sanat alanı eril iktidarın ve kültürel baskısı altında şekil aldığı görülmektedir. Neyin erkesi neyin kadını olduğunu belirleyen bu yapılanma sanat alanındaki değerlendirmeleri de ortaya koymaktadır. Böylece sanat estetik değerlendirmeler dışında toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirilmiştir. Bu süreçte kadından öncelikli beklenti sanatçı kimliklerinden çok annelik, eş olma, kız kardeş ve kız çocuk gibi kadının biyolojik doğasına uygun rollerle sınırlandırılma çabası içerisinde yol almıştır. Ancak 20.yy.dan sonra değişim göstermeye başlayan bu yapılanmanın yıkılması yine kadın sanatçıların üstün çabası ile sağlandığı görülmektedir. Sadece sanat alanlarında değil her alanda özgürlük mücadeleleri vermek durumunda kalan kadınlar bu mücadelelerinin sonunda kimliklerinin kısıtlanan bölümlerini aşmış olmalarına rağmen günümüzde de devam eden birçok sorunla mücadele vermek zorunda olan kadının yaşam alanlarının iyileştirilmesi ve sunulan imkanların daha elverişli bir hale gelebilmesi için yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Dünyanın her yerinde kültürel farklılıklar doğrultusunda devam eden sınırlılıkların cinsiyetçi bir bakış açısından ivedilikle çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Bora, A. (2010). Kadınların Sınıfı.İletişim Yayınları.

Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler. Pegema Yayıncılık.

Delbee, A. (2002). Camille Claudel. Everest Yayınevi.

Sankır, H. (2010). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anlamlandırılış Biçiminin “Kadın Sanatçı Kimliğinin Oluşum Sürecine Etkileri, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi

Sankır, H. (2017). Sanatın Öznesi ve Nesnesi Olarak Kadın. Kesit Akademi Dergisi 11/184-199

Freeland, C. (2008). Sanat Kuramı (Fisun Demir, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık

Wollstonecraft, M. (2012). Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi. (Çev. Deniz Hakyemez). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınları

URL1:Arkeopolis.2017,Nisan.<https://arkeopolis.com/camilleclaudel/>.(Erişim Tarihi:11.01.2022)